

ציון צמירי העולם הזה

תשמ"ח לא היתה שנה משמחת ללוחמות על זכויות הנשים. המיצעד של הנשים אל עמדות המפתח במדינה ובחברה לא נחל הישגים, יתכן כי היתה נסיגה. בכחירות הפנימיות במפלגות, בעת הרכבת הרשימות לכנסת הבאה, נחלו הנשים כישלון חרוץ בתנועת החרות, והחזיקו מעמד במפלגת העבודה. הייצוג הכולל של הנשים בכנסת הבאה, ובמילא גם בממשלה הבאה, לא יעלה, ואולי אף יירד.

אולם היו הרבה נשים בתשמ"ח שבלטו על רקע "נשי" — כרעיות וכאמהות. טראגדיה אמהית, שריתקה את הארץ כולה במשך שבועות וחודשים, נגעה ל"ילדה הבראזילית", ברונה קרולין. זו מול זו עמדו שתי הנשים — המאמצת הישראלית, סימון תורג'מן, והאם הטבעית, רוסלילה קונסאלס — במאבק נוגד-ללב, שהזכיר את האגדה התנ"כית של מיטשפת-שלמה. כאשר זכתה האם הבראזילית במאבק ונעלמה מן הארץ עם הילדה, בכתה גם הקריינית בטלוויזיה ולא יכלה להמשיך בקריאת הידיעה.

אם אחרת, שהטראגדיה שלה עוררה רגשות-השתתפות בלב רבים, היתה טלילה שפר, שביקשה לנתק את בתה ממכשירי ההחייאה. הבת, יעל, חולה במחלת טייפוס שאין לה מרפא, והאם רצתה לחסוך יסורים ממנה וממישפחתה.

נערה אלמונית בקיבוץ שומרת עמדה במרכז שערוריה גדולה יותר, כאשר טענה כי נאנסה במשך ימים ולילות רבים על-ידי שורה ארוכה של בועליקסטינה ואנשים, חברי-קיבוץ וידידיהם.

שתי נשים, שהופיעו בישראל כמעט בעת ובעונה אחת, היוו את הניגוד החותך ביותר: כמה ימים אחרי שאירדה נדל, גיבורת המאבק לעלייה, הגיעה לארץ והתקבלה בכבוד-מלכות, הופיעה גם חברת הפרלמנט האיטלקי, אילונה (צ'יצ'ילינה) סטאלה, ששיעשה את הארץ בהתנהגותה השערורייתית.

האינתיפאדה הטילה את צילה הארוך גם על נשות הארץ. פעילת-שלום צעירה, זיוה גולדובסקי, תימהונית במיקצת, נמצאה הרוגה ליד רמאללה, ורק כסוף השנה פוענחה תעלומת הרצח. צעירה ערבית תימהונית, נעמי אליג'עבר, פרוצה מירושלים, ירתה בבחורי-ישיבה על רקע שלא הוברה. אך האשה שהפכה השנה לסמל של כלי היתר מונירה דאוד, "האשה מביטא" שהמאורעות שלפו אותה מאלמוניותה והעמידו אותה באופן אכזרי במוקד אלומת הורקרים. הצעירה מכפרי-ביטא, מקום נידח בגדה המערבית, שביקשה ללמוד באר ניברסיטה, נאלצה לוותר על שאיפתה כאשר נישאה וילדה ילדים. היא היתה ממשיכה בחייה כאשר כפרית כנועה, אלמלא החליטו מתנחלים מאילון-מורה לערוך טיול ליד כפרה. המלווה רומם אלדובי, מתנחל קנאי וחסר-מעצורים נכנס לוויכוח עם כפריים, ירה והרג את אחיה של מונירה, ופצע את דודנה. כאשר נכנסו המטיילים לכפר, הרימה מונירה אבן ויידתה אותה ברוצה אחיה. אלדובי ירה והרג את אחת המטיילות, תירצה פורת, ופצע אחרים. הוא איבד את הכרתו לתקופה ארוכה. מונירה נכלאה ונדרונה למאסר, ביתה נהרס על-ידי צה"ל.

מונירה דאוד, בעלת הפנים העצובות, סימלה את גורל האשה בתקופה של מאבק. האשה סבלה יותר מכל. היא ידעה שכניה ובנותיה יוצאים להפגנות, שבהן הם עוללים לקפת חייהם. היא נאלצה לכלכל מישפחתה בימי עוצר, מחסור ורעב. אך תוך כדי כך זכתה בכבוד חדש, והשתחררה מכבלים של עבר ומסורת.

מעדיפים איטליה כושלת (ובעונה הבאה — את צרפת של המהפכה הצרפתית) על פני נגיעה מכאילה-לכל בנופי ישראל הבעייתית של תשמ"ח. בקיצור: הם מעדיפים את המהפכות כשהן רחוקות ככל האפשר.

מנהלי תיאטרון תל-אביב שיננו לעצמם היטב את הלקח החיפאי ובחרו במוצא הקל ביותר: להניח לקהל הקיצי להכריע. מחזות ודרמות מוסיקאליות עשויות היטב כמו עלובי החיים (הקאמר). הצגה שעדיין גורשת אולמות, סלאח שבתי בגירסה נוסטאלגית-קיסטית, שנקטלה על-ידי הביקורת אך מצאה מסילות ללב הקהל, ומעגל הניר הקווקזי, הוסיפו לסגור קופות. לקהל המבקש לחם ולא רק ששעושים, היה ההיצע קטן יותר, אבל לעיתים גם איכותי יותר. הקיץ של אביה, המבוסס על זיכרונותיה של גילה אלמגור, הפך ממחזה עטור-שבחים לסרט מושך-קהל. מן ריקי — מחזהו הראשון של דוד גרוסמן, בעל עיין ערך, אהבה' והזמן הצהוב, ונוצות — עיבור של שמואל הספרי לרומן-הביכורים של חיים באר, כמו גם נהן — צייר של הילל מיטלפונקט המנוסה בתיאטרון באר-שבע, כביצוע של חנה מרון ואוהד שחר, העירו על-ידי שהתיאטרון הישראלי התמקצע, וכי גם מחזאים ובימאים שההשראה העלונית אינה מאירה להם תמיד פנים למדו לכתוב ולהעמיד מחזות כתובים ומוציגים כהלכה. ושם, מחזהו הראשון של גלעד עברון, בנו של המאסי ומבקר-התיאטרון בועז עברון, רשם לעצמו הישג נאה בזכות עצמו, הישג שיחייב את מחברו, מי שכתב בעבר את התסריט לסרטי-טלוויזיה לחם.

בין השחקנים בלטו השנה בעיקר אלכס פלג, שמצא את תיקונו ואת ההצלחה, שהוא ראוי לה מזה שנים, מחזק לכותלי תיאטרוננו שלו, בגירסה החדשה של מי מפחד מווירג'יניה וולף של אדוורד אולבי, בהפקת תיאטרון בית לסין. זהרירה חריפאי הלכה מחיל אל חיל: מרכוש נטוש לשולמית לפיד, שכבר חצתה את קו 150 ההצגות והעומדת לצאת לחו"ל — אל אמה קוראז'. שבה היא אמה בלתי-נשכחת בהצגה שנויה-במחלוקת. אבל מקום-הכבוד שמור לשמעון פינקל, שמישחקו המשובח בהמלביש לרונאלד הרוד לא נבע רק מהעובדה שהמחזה כמו נכתב בשביל השחקן שכבר עבר את שנת הגבורות. בזכות מישחקו, לצד שלמה בר-שביט, עולה ההצגה שתי קומות, והיא תוצג בעונה הבאה, לא בבימויה כי אם באולם העליון של הבימה.

במיסגרת תופעת ה־Comebacks של שחקנים ותיקים תצויין לטובה גם הופעתה של פאני לוביין, הוותיקה בשחקניות ישראל, לצידה של עדה טל, ותיקה צעירה יותר — בבית ברנארדה אלבה של לורקה (הקאמר). גלי החום קידמו ועודם מקדמים את פני השחקן-הומר הוותיק שימיעון ישראלי בתיכונות יתיחיד המצליחה שלו — הראשונה אחרי הפסקה רבת-שנים — זהירות, זיכרונות (תיאטרון חיפה).

צעיר

ורטה ופורת: קו אדום

ענת סרנסקי העולם הזה

ענת סרנסקי העולם הזה

מי היה הצעיר שסימל את מיטב הנוער העברי בשנת תשמ"ח? התשובה היתה תלויה בנקודת-ההשקפה של המשיב. האם היה זה הצעיר שיצא בנפש חפצה לשכור את האינתי-פארה, ושמיאל באמונה את כל הפקודות, וגם חרג מהן כשהיה נרמה לו שאין הן מספיקות? האם היה זה, להיפך, הצעיר שסירב לשרת בשטחים הכבושים, שהיה מוכן ללכת לכלא? האם היו אלה החיילים שהונצחו בסרטי-טלוויזיה, כשהם מכים נער ערבי שיידה אבנים? או החיילים שהשכיבו ערבים וכיסו אותם בעפר בדחפור? או מאיר עמור, סרן, שסירב לשרת בשטחים הכבושים, נשלח למעצר, נקרא שוב והודיע שוב שלא ישרת שם? או החיילים האלמוניים הרבים, שיצאו לשרת בשטחים אך נותרו שלא לעבור את גבול ההתנהגות האנושית? או התלמידים והתלמידות שחיברו עוד "מכתב סמינטיס", ובו קריאה נרגשת שלא לשלם כבוא היום לשטחים הכבושים? ואולי שני החיילים האלמוניים, אשר — לפי דבריו של ערבי ראייה פלסטיני — פרשו לקרין-וויית ובכו, כאשר ראו כיצד חבריהם מכים פצועים בבית-החולים שפיא כעזה? או המתנחלים ששנו ככבישים בתנאי-סכנה, ושלא פעם הרגו ופצעו מפגנים ערביים? ואולי אחד מאותם חיילים שסיימו את שרות-המילואים וחיברו עצומות של מחאה?

או צעיר בשם אדם קלר, שנדון למאסר אחרי שצייר על 117 טנקים ורכב אחר סיסמות נגד הכיבוש? כל אלה פעלו מתוך מניעים אידיאליסטיים. דרוש אומץ-לב רב יותר לאיש יש נבול, שפרש מן הציבור והלך לכלא בשל סירוב לשרת שרות הנגד את מצפוננו, מאשר למי שהלך בתלם ועשה את המוטל עליו.

את מיטב הנוער סימלו שני צעירים מכפר בגליל, יורם ורטה, ואלון פורת, שקמו באחד הימים והודיעו שהם יורם פועלתי-מחאה: מייצע מראש-הניקרה ועד ירושלים, כדי למחות על המדיניות בשטחים הכבושים. בלי גיבוי מיפלגתי, בלי נסיון פוליטי או אירגוני קודם, יצאו למיכצע שנקרא "קו אדום". להפתעתם, הולידה יוזמתם הקטנה תנועה גדולה, שהגיעה לשיאה בהפגנה בתל-אביב, שבה הופיעו עשרות זמרים ואמנים אחרים. אלה הודו בפעם הראשונה בציבור כבעלי ריעה פוליטית, ואף היו מוכנים לשלם על כך מחיר יקר. הדברים הגיעו עד לידי כך שאחרים הפעילו פרוטקציה כדי להופיע על הבימה בהפגנה זו.

ההפגנה הותירה אחריה חובות כבדים, ששני הצעירים מהגליל השתדלו לכסות אותם. נרמה כי בפעולה זו השתלבו מיטב התכונות של הצעיר הישראלי: אידיאליזם, אומץ-לב, נכונות להיחלף אישית, כושר אילתור, מעשיות. אך אחת המטרות של המיכצע — להכריח את כל תנועות השלום והמחאה להתאחד — לא התממשה. והפעולה נשארה חרפ-עמית.

תיאטרון סובול: מפא"י וכהוא

שלמה סובל העולם הזה

השנה עמדה בסימן גיבושו של התהליך שהחל בשנה שקדמה לה: הירוק השליטה והפיקוח מצד המערכת הפוליטית המסבסדת והמיסר המינהלי בתיאטרון על היוזמה החופשית, הקאפריזות לעיתים, של יוצרי-אמנות עצמאיים. באותו הזמן עבר הדגש מן השחקן היחיד — הכוכב — אל הלהקה ועבודת-הצוות. בסימן השיגשוג-ערכי-שיטפו של "תעשיית הבידור" המקומית, על כל שלוחותיה, בלטה גם נטיית של הנהלות התיאטרונים לקחת פחות סיכונים. להצטרף להגינה הכללית על-ידי נטישת מחזות הבעייה והאכספרימנט המקוריים, מעוררי המחשבה אך גם הפולמוס, לטובת מחזות-יראווה-סגנוניים ורבי משתתפים, מצד אחד, ולעומתם מחזות קאמריים אישיים וחסכוניים מבחינה כספית, התמקדו בנושאים השאובים מן הביוראפיה של "האיש הקטן" באולמות המכונים "קטנים" אף הם. הבעיות, שלפניהן ניצבה החברה הישראלית, היו או נראו גדולות מדי על התיאטרון.

על רקע תהליכים ממין אלה אין זה מפתיע שדווקא השנה פרש חנך לזין מתפקידו כמחזאי-הבית של התיאטרון הקאמר, הורח/פרש גדליה בסר המוכשר מתפקידו כאחד משני המנחים האמנותיים של תיאטרון חיפה, ונסים אלזני העדיף לנתק את מחקשותיו החזיות עם הבימה, לאחר ששלושה חודשי-חרות על מחזותו החדש, שלא נשלם, הניבו רק מרירות הדריה.

אבל מרכז הכמה שמור לדמותו של יהושע סובול, מי שהציע את המחזה הישראלי המקורי ואת התיאטרון חיפה להכרה בינלאומית, אשר לשכמתה לא זכה שום תיאטרון ישראלי אחר בעשורים האחרונים. כעת, אחרי תקופת-דיכוי ממושכת, נכנע סובול, כמעט בלא מאבק, לחץ המשותף של העסקונה המפא"ית של חיפה, ביריגו "כך" של מאיר כהנא וקוצר-ירוחה של הביקורת, שציפתה זה מכבר להזדמנות לעשות שפטים במנהל-המחזאי, שעלייתו האישית לזוהר לעיתים בהתעלמות מן האינטרסים של עמיתיו וממורת-הרוח הגוברת של קהל צרכני-התיאטרון של עירו הקרנתית.

הורדת המחזה סידורם ירושלים, בצד פרישתה של השלישייה סובול-בסר-סמל, סימלה את קיצה של תקופה בתיאטרון חיפה, ואולי בתיאטרון הישראלי כולו. כישלונה הרועם של הצגת-הראווה השווה-לכל-נפש אך לא שווה הרבה של המנהל החדש, זילברברט טופאנו, יהודי בחצר הדוכס, לא עוררה שום היהירות-חטה בקרב משגיחי-הכשרות העירוניים. נראה שהם